

zaagd om het beter bruikbaar te maken. Rond 1600 heeft dit voorste gedeelte nog enige tijd dienst gedaan als contragewicht voor het uurwerk in de toren van de Sint-Jan. In de 19de eeuw trok het *Stuer Ghewalt* de aandacht van enkele militairen uit het Bossche garnizoen. De loop van het kanon werd doorgezaagd om een verstopte kogel te verwijderen en de verdere inhoud van de loop te inspecteren. Daardoor zijn, helaas, thans geen gegevens meer te achterhalen over de oorspronkelijke samenstelling van eventuele kogelfragmenten en het kruit waarmee het kanon werd afgevuurd. Gelukkig heeft men na korte tijd de grote cultuurhistorische en wapenkundige waarde van het kanon onderkend en is het *Stuer Ghewalt* gerepareerd. Lange tijd heeft het op de binnenplaats achter het stadhuis gelegen. Na de oorlog is het kanon overgebracht naar het bastion Oranje, waar het tot voor kort aan vandalisme (graffiti) en weer en wind was blootgesteld. In de toekomst zal het - gelegen op een gereconstrueerde affuit - in een beschutte omgeving opnieuw aan het publiek

worden getoond. Deze reconstructie is gebaseerd op contemporaine voorbeelden van affuiten uit de garde van keizer Maximiliaan van Oostenrijk, die in de periode van het vervaardigen van het *Stuer Ghewalt* als voogd van zijn kleinzoon Karel v het hertogdom Brabant bestuurde en het stadswapen zijn dubbelkoppige adelaar schonk.

* Ir. Harrie Boekwijt is bouwhistoricus en werkzaam bij de BAM in de Bethaniestraat, de gemeentelijke dienst voor bouwhistorie, archeologie en monumenten.

Literatuur

- De geschiedenis van het kanon inclusief de belangrijkste bronnen is gepubliceerd door W.R.H. Wakker, *De "Stuerghewalt" of zoogenaamde "Booze Griet" van 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch 1897); een samenvatting bij C.J. Gudde, *'s-Hertogenbosch. Geschiedenis van vesting en forten* ('s-Hertogenbosch 1974), 69-70. Voor de relatie tussen de ontwikkeling van de artillerie, de naamgeving van de kanonnen en de culturele sfeer rond Jeroen Bosch, zie L.W.F. Adriaenssen, 'Militarisme en seksisme te 's-Hertogenbosch in het begin van de moderne tijd', in: *Noordbrabant Historisch Jaarboek* 9 (1992) 133-158.

Jeroen Bosch in Bossche woonhuizen

Na de inname van de stad in 1629 verdwenen alle schilderijen, waaronder die van Jeroen Bosch, uit de Sint-Jan. Welke bestemming deze werken kregen blijft onduidelijk. Enkele schilderijen van Bosch zijn in de stad gebleven. Of deze oorspronkelijk tot de inboedel van de Sint-Jan behoorden weten we niet. Spoorwerk bracht ons vorig jaar naar de boedelinventaris van Johan de Backere 'de oude' in de Visstraat. In zijn woning hing in 1664 een schilderij op paneel wesen de *De Kruysinghe Christi* gedaan door Jeronimus Bos met een houten lijst'. (NA. 2743, fol. 42v) Mw. Anneke Heimeriks, vrijwilligster en betrokken bij het grote schilderijenproject van het Stadsarchief, ontdekte onlangs in een notarieel protocol uit 1654 (NA. 2708, fol. 395r) opnieuw een Bosch. Tussen een schilderij van *De 10 maeghden*, een schilderij van *een kint met een doots-hoofd* en een schilderij van *Diana* hing bij Martin de Gulicker in het voorhuis 'een schilderij van *St. Antonis*, onderges(chreven) Jeronimus Bosch'. De heilige kluizenaar Antonius is door

Bosch verschillende keren geschilderd. (J. Koldewij, *De Wereld van Bosch* (2001) p.102) De historieschrijver Mr. Johan van Heurn zag eind achttiende eeuw bij pensionaris Maarten Bowier een Antonius van Jeroen Bosch hangen. Hoe Bowier aan dit schilderij is gekomen is niet bekend. Thans bevinden zich in Lissabon en Madrid schilderijen van de heilige kluizenaar met zijn onafscheidelijk attribuut, het varken. Misschien wordt nog ontdekt waar de Sint Antonius die bij Martin de Gulicker in huis hing naar toe is gegaan. Zou er een lijn lopen van De Gulicker naar Bowier?

AV

Jheronimus Bosch of navolger, Verzoeking van de H. Antonius, detail (Madrid, Prado).

